

ԳԵՕՑ ՖՈՆ ԲԵՐԼԻՇԻՆ ԳԸՆ

ԵՐԿԱԹԱԲԱԶՈՒԿ

ԳԵՕՑ ԳԵՕԹԵ

ԹԵԳԻՆ ԵՄԿՈՐ-ԳՐԻԳՈՐ

ԱՆՁԵՐԸ

Կայսր Մարիա Կլաւդիա.
Գեօց ֆոն Բերլինցեր.
Եղիաւեր, Գեօցի կինը.
Մարիա, Գեօցի քույրը.
Քարլ, Գեօցի զաւակը.
Գեորգ, Գեօցի զինակիրը.
Բաւերգի եպիսկոպոսը.
Վալդիկըն,
Արքեպիսկոպոս Գեօցի,
Լիբերտաւոս,
Ֆոլդալի վանահայրը.
Օրհարիւն, զոհա. կրկնակ իրաւագիտութեանց.
Եղիաւեր Մարիա.
Հանց ֆոն Սելից.
Ֆրանց ֆոն Սիլից.
Լեբզե.
Ֆրանց, Վալդիկընի զինակիրը.
Ալեքսանդր չքաղի օրիւնդ.
Մեցլըր, Սիֆրու. Լիւկ, Կոն, Վիլհ, առաջ-
նորդները՝ ապստամբող գիւղացիներու.
Կին եւ այլ պալատականներ՝ Բաւերգեան ար-
քեպիսկոպոսի մէջ.

Կայսերական խորհրդականներ.
Հայլերոնի ծերակուտականներ.
Գաւաւորներ՝ գաղտնի գաղտարանի.
Երկու Նիւրնբերգեան վաճառականներ.
Մարս Շտուլպի, Ֆալցի կոմսութեան ծառայ.
Անձանօթ մը.
Աներ } Գիւղացիներ.
Փետայ }
Բերլինցեան, Վալդիկըն, Բաւերգեան ձի-
աւորներ.
Հարիւրապետներ, սպաներ, զինուորներ՝ կայ-
սերական բանակէն.
Պանդուկապետ.
Գաղտարանի ծառաներ.
Հայլերոնեան քաղաքացիներ.
Քաղաքային պահակ.
Բանտապահ.
Գիւղացիներ.
Գնչուներու գլխաւոր.
Գնչուներ.
Գնչուհիներ.

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐ

Շոշարկերէրգ՝ Ֆրանկլինյոյ մէջ
Օրհնակ

Մեցլըր, Սիֆրու սեղանին, եւ երկու ձիաւոր
զինուորներ կրակին մօտ. — Պանդուկապետ.
Սիֆրու. — Հենցըլ, գաւաթ մըն ալ օղի, եւ
քրիստոնէաբար չափէ.
Պանդուկապետ. — Անյագն ես:
Մեցլըր (ցած՝ Սիֆրուի). — Բերլինցերնի մա-
սին սա գիտցածը անգամ մըն ալ պատմէ:

Սա Բաւերգիները, հոտ, կը բարկանան եւ
սեւերեւ կը դառնան:
Սիֆրու. — Բաւերգիներ: Ի՞նչ կ'ընեն ա-
նոնք հոս:
Մեցլըր. — Երկու օր կայ Վալդիկընը վերը
դղեակն է՝ կոմսին մօտ. անոնք իրեն ուղե-
կից եղան: Չեմ գիտեր, թէ ուրի՞նչ կուգայ.
Իրեն կը սպասեն Բաւերգ վերադարձնե-
լու համար:
Սիֆրու. — Ո՞վ է այդ Վալդիկընը:
Մեցլըր. — Եպիսկոպոսին աջ բազուկը, ուժեղ
պարոն մը, որ նոյնիսկ Գեօցի պաշտօնին դա-
րանակալ կը սպասէ:

Սիֆրու. — Պէտք է ուշագիւր ըլլայ:
Մեցլըր (ցած). — Օ՛ն, ըսէ օրինակի համար:
(Բարձր): Երբէն ի վեր Գեօցը վերսկսած է իր
վէճերը Բաւերգի եպիսկոպոսին հետ: Հապա
կ'ըսէին թէ ամէն բան լմացեր էր իրենց մէջ,
եւ թէ հաշտուած էին:
Սիֆրու. — Այո, լմացած, եթէ կարելի է տէր-
տէրներուն հետ լմացնել: Երբոր եպիսկոպոսը
տեսաւ թէ ամէնէն կարճ ճամբան բռնելով
գլուխ չ'ելլեր, ծուռ ճամբաներն ընտրեց: Եւ
ուղղափառ Բերլինցերն աւելուր վեհանախու-
թեամբ տեղի տուաւ, ինչպէս որ միշտ կ'ընէ,
երբ ամէնէն զօրաւորն է:
Մեցլըր. — Ատուած պահէ զինքը: Ուղղափառ
տէր մը:
Սիֆրու. — Արդ մտածէ, ամօթալի չէ՞. իր ճոր-
տերէն մին կը տանին, այն պահուն երբ ինք
բնաւ չէր սպասեր: Բայց վստահ եղիր որ
անոնք շատ պիտի զղջան իրենց ըրածին վրայ:
Մեցլըր. — Մեղք է, որ ի՞նչ վերջին հարուածը
վրիպեցաւ: Սաստիկ բարկացած ըլլալու է:
Սիֆրու. — Այո. կարծեմ որ երկար առնէ ի
վեր այսքան մեծ վիշտ ունեցած չէր: Մտածէ,
ան ճշգրիտ իմացած էր, թէ երբ եպիսկոպոսը
Ջերմուկէն պիտի վերադառնար, քանի՞ ձիա-
ւորներով, ինչ ճամբով. եւ եթէ գէշ մարդոց
կողմէ մատուցած չըլլար, լաւ ծեծ մը քա-
շած կ'ըլլար բաղնիքէն ելած առնէ:
Առաջին ձիաւոր. — Ի՞նչ դիտում ունիք մեր
եպիսկոպոսին վրայ: Կարծեմ, կոխ կ'ուզէք:
Սիֆրու. — Չեմ գործին նայեցէք: Մեր սեղա-
նին մօտ փնտռելու գործ մը չունիք:
Երկրորդ ձիաւոր. — Ո՞վ էք դուք որ մեր եպիս-
կոպոսին մասին արհամարհանքով կը խօսիք:
Սիֆրու. — Իսկ դուք ի՞նչ իրաւունքով հար-
ցում կ'ընէք: Պարտք ունիմ ձեզի հաշիւ տա-
լու: Սա խեղկատակը նայեցէք...: (Առաջին
ձիաւորը անոր ապստակ կ'ելջնէ):
Մեցլըր. — Սատկեցուր սա շունը: (Իրարու վրայ
կը յարձակին):
Երկրորդ ձիաւոր. — Մօտեցիր, եթէ սիրտ ունիս:
Պանդուկապետը (կը դառնէ զանոնք իրարմէ). —
Հանգիստ պիտի կենամք: Հազար անէծք: Եթէ
զերար ծեծել կ'ուզէք, ծեծեցէք զերար դուրսը
ուրբան որ կ'ուզէք: Իմ տանս մէջ ամէն բան
պէտք է կարգ ու կանոնով եւ պատշաճու-
թեամբ անցնի: (Երկու ձիաւորները դուրս
կը հանէ): Եւ դուք, էջեր, դուք ինչո՞ւ սկսած:
Մեցլըր. — Շատ մի՛ հայհոյեմ, Հենցըլ, ապա
թէ ոչ ճաղատ գլուխդ կը ճեղքենք...: Եկուր

ընկեր, լաւ ծեծ մը քաշենք ասոնց...: (Ներս
կը մտնեն Բերլինցերն երկու ձիաւորները):
Առաջին ձիաւոր. — Ի՞նչ կայ:
Սիֆրու. — Այ, բարի լոյս, Պետրոս, Ֆայտ,
բարի լոյս: Ո՞ւրի՞նչ:
Երկրորդ ձիաւոր. — Մի՛ յանգստի մատնել,
թէ որին կը ծառայենք մենք:
Սիֆրու (ցած). — Չեմ տէրն Գեօց ալ անշուշտ
հետու չէ:
Առաջին ձիաւոր. — Լեզուդ քաշէ՛, ըսինք. կոխ
կ'ուզէք:
Սիֆրու. — Այո, ստահակներուն հետ որոնց
հանդիպեցաք դրան վրայ. երկու Բաւերգ-
գեաններ են:
Առաջին ձիաւոր. — Ի՞նչ կ'ընեն հոս:
Մեցլըր. — Վալդիկընը վերն է եպիսկոպո-
սին դղեակին մէջ. անոր ընկերելու հետ են:
Առաջին ձիաւոր. — Վալդիկընը:
Երկրորդ ձիաւոր (ցած). — Պետրոս, լաւ գիտ
մ'ըրինք (Բարձր): Ո՞րքան առնէ ի վեր հոն է:
Մեցլըր. — Երկու օրէ ի վեր: Բայց այսօր կը
մեկնի ինչպէս այս ստահակներէն մէկէն լսեցի:
Առաջին ձիաւոր (ցած). — Չէ՞ր ըսած քեզի,
թէ այս կողմերն եկած էր: Կրնայինք կեցած
տեղերնիս մնալ: Եկուր, Ֆայտ, մեկնինք:
Սիֆրու. — Ահ, նախ օգնեցէք մեզի՝ Բաւերգ-
գեանները ծեծելու:
Երկրորդ ձիաւոր. — Երկու հոգի էք. հաւասար
էք: Մենք աճապարանքի մէջ ենք պէտք է
մեկնինք: Մնաք բարով: (Կը մեկնեն):
Սիֆրու. — Շունշանորդի ձիաւորներ. եթէ իրենց
չվճարես, քեզի համար չեն կուտիր:
Մեցլըր. — Պիտի երդուրնայի, թէ հարուած
մը կը պատրաստեն: Ուրի՞նչ կը ծառայեն:
Սիֆրու. — Արգիլեցին որ չըսեմ. Գեօցի կը
ծառայեն:
Մեցլըր. — Իրաւ: Հիմայ վազենք սա անգամ-
ներուն դէմ: Եկուր. քանի որ գաւազան մ'ու-
նիմ, չեմ վախեր անոնց շամփուրներէն...:
Սիֆրու. — Ախ, եթէ օր մը կարենայինք հաս-
կըցնել մեր այս իշխաններուն որ զմեզ ողջ
ողջ մեռցընել կ'ուզեն:

Իջեաւ մը անտառներուն մէջ
Գեօց, Գեորգ, Եղիաւեր Մարիա

Գեօց (Թմբին տակ՝ դրան առջեւ, մինակ). —
Ո՛ւր կը մնան ձիաւորներս: Պէտք է երթամ—
գամ, քունս կը տանի: Արդէն հինգ օր եւ
հինգ գիշեր է որ կը թափառիմ զինքը բռնելու

համար: Դառն կ'ընեն քիչ մը ունեցած կեանքերնիս եւ ազատութիւննիս: Ատոր փոխարէն, եթէ քեզ ունենամ, Հայկունգըն, պիտի գոհանամ: (Գաւաթը դնելի կը լեցնէ): Դարձեալ պարապ: Գէորգ: — Որքան ատեն որ աւերկա չի պակսիր եւ աշխուժութիւնն ալ, կը խնդամ իշխաններուն տիրելու ցանկութեան եւ նենգութեան վրայ: — Գէորգ: Ինքնահաճ վայելիքները զրկեցէք ձեր ազգականներուն, ձեր բոլոր բարեկամներուն: Թող զիս սեւ գոյներով նկարեն անոնց: Մի վհատիք: Արթուր եմ: Դուն պրծար ինծմէ, անիծեալ եպիսկոպոս: Թող ուրեմն սիրելի վայելիքներդ վճարէ քու տեղդ...: — Գէորգ: Չ'իմանար: Գէորգ, Գէորգ:

Գեորգ (կը հասնի չափահասի մը զրահուած հագուստով): — Տէր իմ:

Գեորգ. — Ո՞ր ծակը մտած էիր: Քնացար: Ի՞նչ կը նշանակէ այդ վիճակդ: Կ'իմանաս թէ շատ աղէկ կ'երեւաս: Մտեցիր, մի ամէնար, տղաս, քաջութիւն չէ որ քեզի կը պակսի, այլ քիչ մը հասակ: Այն ալ կու գայ: Հանցին զրահն է: Գեորգ. — Այո, տէր. քիչ մը քնանալու համար հանց զայն վրայէն:

Գեորգ. — Աւելի ազնուական քան իր տէրը:

Գեորգ. — Մի բարկանաք: Կամայ մը առի եւ հագայ, ու հօրս հին սուրը պատէն վերցնելով դաշտ վազեցի եւ սուսերամարտ ըրի...:

Գեորգ. — Սուրիւ ծայրով շախշախեցիր ինչ որ շուրջդ կար, այնպէս չէ՞: Մացառները լաւ վիճակի մէջ պիտի ըլլան: Հանցը կը քնանայ:

Գեորգ. — Չիս կանչելուդ՝ զինք արթնցուցիք. ինք էր որ ինծի կը պոռար, թէ կը կանչէք զիս: Կ'ուզէի զրահը հանել, բայց ձեր երկու, երեք կոշերն իմանալով շուտով ձեզի վազեցի:

Գեորգ. — Գնա, Հանցին զրահները վերադարձուր եւ ըսէ որ պատրաստ ըլլայ եւ ձիերուն նայի:

Գեորգ. — Ես զանոնք կերակրեցի եւ սանձերը դրի: Կրնաք նստիլ, երբ ուզէք:

Գեորգ. — Եիշ մը զինի բեր. Հանցին ալ գաւաթ մը տուր, ըսէ իրեն, որ աշխուժ ըլլայ: Պէտք է: Ամէն րոպէ լրաբերներուս կը սպասեմ:

Գեորգ. — Այո, բարի տէր իմ:

Գեորգ. — Ի՞նչ ունիս:

Գեորգ. — Թող պիտի չտամ որ ձեզի հետ գամ:

Գեորգ. — Ուրիշ անգամ, Գէորգ. երբ վաճառաւ կաններ բռնեց եւ կառքեր զրահեց...:

Գեորգ. — Ուրիշ անգամ, այս անգամ: Միայն կը խնդրեմ հետեւն ձեր ետեւէն գալ: Գէթ կա-

րենամ ձեզ տեսնել: Նետուած սլաքները կը հաւաքեմ ձեզի:

Գեորգ. — Գալ անգամ, Գէորգ: Նախ պէտք է բաձկոն մը ունենաս, թիթեղէ գլխանոց մը եւ նիզակ մը:

Գեորգ. — Միասին առէք զիս: Եթէ վերջին անգամ ես ալ ըլլայի, չէիք կորսնցնէր կործարի զրահնիդ:

Գեորգ. — Գիտե՞ս ատիկա:

Գեորգ. — Հարկաւ թէ գիտեմ: Թշնամիին գըլխուն նետեցիք եւ հետեւակներէն մէկը ծռեցաւ վերցուց. եւ դուք զանի չտեսար:

Գեորգ. — Այս բաներս զինուորներէս լսեցիր:

Գեորգ. — Անշուշտ: Կը սուլեմ իրենց համար տեսակ տեսակ եղանակներ երբ ձիերը կը խոզանակենք, ու կը սորվեցնեմ զանազան զւարճալի երգեր:

Գեորգ. — Քաջ տղայ մըն ես:

Գեորգ. — Միասին առէք զիս, որպէսզի ցոյց տամ ատիկա:

Գեորգ. — Գալ անգամ, խօսքիս վրայ: Այդպէս անգէն, չես կրնար կուրիլ: Բաց աստի գալիք ժամանակն ալ մարդոց պէտք ունի: Օր պիտի գայ որ անոնք հագուազիւս պիտի ըլլան: Իշխանները իրենց զանձերը պիտի տան այն մարդուն համար, զոր հիմայ կ'ատեն: Օն, Գէորգ, Հանցին տուր իր զրահը եւ զինի բեր ինծի: (Գէորգ կը մեկնի): Ո՞ր կը մնան ձիաւորներս: Անհասկնալի է: — Վանակա՞ն մը: Ուրկէ՞ կու գայ սըւրիկա:

Եղբայր Մարտին կու գայ

Գեորգ. — Բարի իրիկուն, գերյարգելի հայր: Ուրկէ՞ այսքան ուշ: Սո՛րբ հանգստութեան մարդ, շատ մը ասպետներ կ'ամացնէք:

Մարտին. — Շնորհակալ եմ, ազնուամեծար տէր: Եւ նախ ըսեմ, որ խոնարհ եղբայր մըն եմ, եթէ տիտղոս մը ուզուի: Վաճի անուս Աւգուստին է՝ բայց սիրով կը լսեմ երբ զիս Մարտին կը կոչեն կնուրի անունովս:

Գեորգ. — Յոգնած էք, եղբայր Մարտին, եւ անկասկած ծարաւ: (Գէորգ կու գայ): Ահա գինին ճիշդ իր ժամանակին, խնդրեմ:

Մարտին. — Ինծի համար՝ գաւաթ մը ջուր, խնդրեմ: Գինի խմել չեմ համարձակիր:

Գեորգ. — Ատիկա ձեր ուխտին հակառակ է:

Մարտին. — Ո՛հ, յարգելի տէր, իմ ուխտը բոլոր հակառակ չէ՞ զինի խմել. բայց գինին կրնայ փաստելս անոնց գործադրութեան. աւոր համար է որ կը զգուշանամ զայն խմելէ:

Գեորգ. — Ատով ի՞նչ կ'իմանար:

Մարտին. — Երանի ձեզի, որ չհասկցար զիս: Ուտել եւ խմելը չէ՞, մարդուս կեանքը:

Գեորգ. — Անշուշտ:

Մարտին. — Երբ կերած եւ խմած էք, նոր ծնածի պէս էք. աւելի ուժեղ, աշխուժ, տրամադիր կերպով մը կարելի է ըսել թէ դուք նոր կեանք կ'առնէք, այսինքն ձեր օրերը կը վերածնին, դուք ինքզինքնիդ աւելի արիւտ սիրտ, աւելի իմաստուն կը զգար ձեր գործին: Գինին կ'ուրախացնէ մարդուն սիրտը, եւ ուրախութիւնը բոլոր առաքինութիւններուն մայրն է: Երբ գինի խմած էք, բոլոր կարողութիւնները կը կրկնապատկուին. թէ՛ աւելի եռանդուն խորհելու, աւելի յանդուգն ձեռնարկելու, գործադրելու:

Գեորգ. — Ով որ ինծի պէս զայն կը խմէ, ճիշդ է: Մարտին. — Ես ալ այդպէս կը հասկնամ: Բայց մենք... (Գէորգ՝ ջուրով):

Գեորգ (ցած՝ Գէորգի). — Գախսբախի ճամբան գնա եւ աղանջդ գետին դիր, թէ արդեօք ձիու գալ չ'ես իմանար, ու յետոյ շուտով դարձիր: Մարտին. — Բայց մենք, երբ կերած ու խմած ենք, ճիշդ հակառակը կ'ըլլանք, ինչ որ պէտք էինք ըլլալ: Տաժանելի է մարտողութիւնը, կը թուցնէ մեր հոգիները, զանոնք մարմնոյն փափագներուն գերի կ'ընէ եւ կը ծնանի՝ ըզգայական ճնշումին տակ՝ որ մեզմէ զօրեղ են:

Գեորգ. — Գաւաթ մը, եղբայր Մարտին, պիտի չխանգարէ ձեր քունը մէջ: Այսօր շատ քալած էք: (Վու տայ անոր): Բոլոր պատերազմողներուն կենաց...:

Մարտին. — Աստուծոյ անունով...: (Գաւաթները իրարու կը զարնեն): Անգործ մարդիկը չեմ կրնար տանիլ. եւ ստուգիւ չեմ կրնար ըսել, թէ բոլոր վանականներն ալ անգործ են. անոնք կ'ընեն, ինչ որ կրնան: Ես, օրինակ, Ս. Վայտէն կու գամ, ուր երէկ զիշեր քնացայ: Վանահայրը իր պարտէզը ցուց ինծի. ամաղթեղջիւր մըն է: Հրաշալի աղցան, կաղամբ՝ ուզածիդ չափ. կաղամբներ որոնք տեսնելը հաճոյք է, եւ մանաւանդ կաղամբածաղիկ ու կանկառ, որոնց նմանը բնաւ չկայ Եւրոպայի մէջ:

Գեորգ. — Ուրեմն ատ ձեզի յարմար չէ: (Ուրբ կ'ըլլէ, մանչուն կը նայի եւ ետ կու գայ):

Մարտին. — Երանի թէ Աստուած զիս պարտիզպան կամ երկրագործ ըրած ըլլար. երջանիկ կ'ըլլայի: Աբբահայրս կը սիրէ զիս, վաճիք Երֆուրտի մէջ է, Սաքսոնիա. ան գիտէ թէ

չեմ կրնար հանդարտ կենալ. ատոր համար կը շրջագայեցնէ զիս՝ ուր որ ընելիք գործ կայ: Կոստանցի եպիսկոպոսին կ'երթամ:

Գեորգ. — Հատ մըն ալ: Բարի յաջողութիւն:

Մարտին. — Նամանապէս:

Գեորգ. — Ի՞նչ կը նայիք ինծի այդպէս, եղբայր: Մարտին. — Որովհետեւ ձեր զրահագետին սիրահարուած եմ...:

Գեորգ. — Հատ մը ունենալ կը փափաքէիք: Մարտին. — Ի՞նչ բան տաղտկալի չէ այս աշխարհիս մէջ. եւ ինծի ամէնէն տաղտկալի բանը կը թուի՝ մարդ չկարենալ ըլլալ: Աղքատութիւն, Ողջախոհութիւն եւ Հնազանդութիւն, երեք ուխտեր, որոնց իւրաքանչիւրը զատ զատ դիտելով, կարծես բնութեան մէջ ամէնէն անհաշտ բառերն ըլլան, այնքան անհանդուրժելի են երեքն ալ: Ամբողջ կեանքը հեծել վհատօրէն այս դժպիտ լուծին կամ լողճի խայթերու դժնէագոյն բեւիտ տակ: Տէր ասպետ, ի՞նչ են ձեր կեանքին յոգնութիւնները համեմատուած թեմաթ թշուառութեանց վիճակի մը որ՝ Աստուծոյ մօտենալու տենչի մը սխալ հասկացողութեամբ՝ կը դատապարտէ մեր լաւագոյն հակումները որոնց մեր կեանքը կը պարտինք, անոնք զոր Աստուած ինք մեզի տուաւ զանի գեղացկացնելու համար:

Գեորգ. — Եթէ ձեր ուխտը այնքան սուրբ չըլար, կը համոզէի ձեզ՝ զրահ կրելու. ձի մը պիտի տայի ձեզի, ու միասին կ'երթայինք...:

Մարտին. — Տար Աստուած, որ ուտերս ուժ գային՝ զրահագետը կրելու, եւ բազուկներս՝ կորով, թշնամի մը զինաթափելու համար...: — Դժբախտ, տկար ձեռք, սկիզբէն վարժած, խաչեր եւ խաղաղութեան դրօշակներ կրելու եւ բուրվառներ ճօճելու, սուրբ սեղանին առջեւ ինչպէս պիտի ուզէիր նիզակ եւ սուր կառավարել: Չայնո՞ որ միայն Ողջոյնի եւ Ալէլուիայի համար դաշնաւորուած թշնամիին պիտի հռչակէր տկարութիւնս մինչդեռ ձերինը զինքը զարհուրանքով պիտի նշուածէ: Ահա առանց ասոր ոչ մէկ ուխտ պիտի կրնար ետ կեցնել զիս՝ վերստին մտնելու այն կարգին մէջ, զոր իմ արարիչս իսկ հիմնեց:

Գեորգ. — Ձեր բարի վերադարձին, եղբայր:

Մարտին. — Ձերինին համար ըսէք, ասպետ: Վերադարձը իմ վաղակալիս մէջ՝ ամէն ատեն դժբախտ է: Երբ դուք, տէր, վերադառնաք ձեր պարիսպներուն մէջ, ձեր քաջութեան եւ ուժին գետակցութեամբը, ուրիշ ոչ մէկ

բան կրնայ փնտս հասցնել, երբ ապահով՝ թըշնամի յարձակումէ առաջին անգամ, երկար հսկումներէ վերջ, առանց զէնքի կ'ընկողմանիք ձեր հայրերու ակնողներն վրայ, սպասուածով քունի մը որ աւելի հեշտալի է քան ինձ համար ջուրը երբ կը պապակիմ. այն ատեն կրնաք երջանկութեան մասին խօսիլ:

Գեօց. — Այդ վայրկեանները սակայն քիչ անգամ կը հանդիպին:

Մարտին. (աւելի կրակոտ). — Եւ, երբ զան, երկնքի նախաճաշակն են: — Երբ դուք վերադառնաք, ձեր թշնամիին աւարովը բեռնաւոր, եւ մտածէք. «Ան մէկը ձիէն վար նիզակեցի՝ դեռ չկրակած, ան միւսը ձիուն հետ գետին տապալեցաւ»: Եւ յիշատակներով դէպ ի ձեր դղեակը կը ձիավարէք ու...:

Գեօց. — Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

Մարտին. — Եւ ձեր կիները: (Կը լեցնէ): Ձեր կնոջ առողջութեանը: (Աչքերը կը սրբէ): Կին ունիք, չէ՞:

Գեօց. — Ազնիւ, հրաշալի կին մը:

Մարտին. — Երանի անոր, որ առաքինի կին մը ունի. կրնայ կրկին ապրիլ: Կնիկներ չեմ ճանչնար, եւ սակայն կինը ստեղծագործութեան պսակն է: —

Գեօց (հեքիներէն). — Գութս կը շարժէ...: Իր վիճակին զգացումը սիրտը կ'ուտէ:

Գեորգ (վազէլով). — Տէ՛ր, ձիերու քառասմբակ գալը կը լսեմ: Անոնք են անկասկած:

Գեօց. — Ձիս դուրս հանէ: Հանցը իրենը թող հեծնայ — Մնաք բարով, սիրելի եղբայր: Աստուած ընկերակցի ձեզի: Արի եւ համբերող եղէք: Աստուած ձեզի նեցուկ պիտի ըլլայ:

Մարտին. — Ձեր անունը, խնդրեմ:

Գեօց. — Ներեցէ՛ք. չեմ կրնար զայն ձեզի ըսել:

Մնաք բարով: (Չախ ձեռքը կ'երկարէ):

Մարտին. — Ինչո՞ւ ձեր ձախը կ'երկարէք ինծի: Արժանի չեմ ասպետական աջին:

Գեօց. — Եւ եթէ կայսրն իսկ ըլլայիք, պէտք էիք գոհանալ ասով: Աջս, թէեւ պատերազմի մէջ անօգուտ չէ, սակայն բարեկամութեան սեղմումին հանգէպ անզգայ է. ան մէկ է իր ձեռնոցին հետ. կը տեսնէք, երկաթ է:

Մարտին. — Ուրեմն Գեօց ֆոն Բերլինգըն էք: Շնորհակալ եմ քեզի, Աստուած, որ տեսնել տուիք զինքը ինծի, այս մարդը՝ զոր իշխանները կ'ատեն եւ որուն կը դիմեն բոլոր ճշմարտները (Կ'առնէ անոր աջ ձեռքը): Տուէ՛ք այդ ձեռքը, թողէ՛ք որ համբուրեմ զայն:

Գեօց. — Պէտք չէ ընէք:

Մարտին. — Թո՛յլ տուէք: Ո՛ր ձեռք, թանկազին քան ամէնէն սրբազան մասունքները, դուն՝ որուն մէջ կը հոսէր երկրիս ամէնէն ազնիւ արիւնը, դուն այլեւս մեռած գործիք մըն ես. բայց Աստուծոյ վրայ վստահութիւնը՝ որ կը լեցնէ այս հոգին՝ քու զօրութիւնդ ու կեանքդ է:

Գեօց (սաղաւարտը կը դնէ և կ'առնէ նիզակը):

Մարտին. — Մեր մօտ տարիներ եւ օրեր առաջ վանական մը կար, որ ձեզ տեսած էր անկէ վերջ՝ երբ կրակի հարուած մը ձեր այդ ձեռքը տարաւ Լանդսհուտի առջեւ: Ինչպէ՞ս նա մեզի պատմեց, թէ դուք ինչպէ՞ս կը տառապէիք եւ ինչպէ՞ս վիշտ կը զգայիք՝ այլեւս անկարող եղած պատերազմի, եւ ինչպէ՞ս մըտքերնիդ կ'իյնար՝ իմացած ըլլալնիդ մէկի մը մասին, որ նոյնպէս մէկ ձեռք ունէր եւ որ, հակառակ անոր, քաջ մարտիկի մը պաշտօնն ըրաւ: Պիտի չմոռնամ ատիկա երբեք:

Երկու ձեռքները կու գան. Գեօց անոնց կ'երթայ. անոնք դադանօրէն հետը կը խօսին:

Մարտին (այդ պահուն դեռ շարունակելով). — Երբեք պիտի չմոռնամ, թէ ինչպէս ամէնազնիւ, ամենասուրբ վստահութեամբ հանգէպ Աստուծոյ աղաղակեց. Եւ եթէ տասներկու ձեռք ունենայի, եթէ շնորհք մերժէր ինծի, ի՞նչ բանի կրնային օգտակար ըլլալ ինծի առնոք: Սակայն ես կրնամ մէկով...:

Գեօց. — Ուրեմն դէպ ի Հազլախի անտառը: (Մարտինի կը դառնայ): Մնաք բարով, յարգելի եղբայր Մարտին. (Կ'ողջագուրէ զինքը):

Մարտին. — Մի՛ մոռնաք զիս. ես երբեք ձեզ պիտի չմոռնամ: (Գեօց կը մեկնի): — Ինչպէ՞ս սիրտս նեղ եկաւ, երբ զինքը տեսայ: Բան մը չէր խօսեր, եւ հոգիս սակայն իր հոգին կ'ըմբռնէր: Ճշմարիտ հաճոյք մըն է, մեծ մարդ մը տեսնելը:

Գեորգ. — Գերյարգելի հայր, մեզ մօտ կը նընջէք այս գիշեր, չէ՞:

Մարտին. — Կրնամ անկողին մը ունենալ:

Գեորգ. — Ոչ, հայր: Անկողին՝ միայն ի լրոյ կը ճանչնամ. մեր իջեւանին մէջ միայն յարգ կայ:

Մարտին. — Ատ ալ լաւ է: Ի՞նչ է անունդ:

Գեորգ. — Գեորգ, գերյարգելի հայր:

Մարտին. — Գեորգ, ուրեմն քաջ պաշտպան մը ունիս:

Գեորգ. — Կ'ըսեն, թէ ձիաւոր մը եղած ըլլայ. ես ալ կ'ուզեմ ըլլալ:

Մարտին. — Սպասէ: (Աղօթագիրք մը կը հանէ եւ տղուն սուրբի պատկեր մը կու տայ): Ահա ունիս զինքը: Հետեւէ անոր օրինակին, եղի արի եւ վախցիր Աստուծոյ: (Կը մեկնի): Գեորգ. — Ո՛հ, գեղեցիկ ձի մը. եթէ ես ալ հատ մը ունենայի: — Եւ այս ոսկեղէն արդուզարդը:

— Գարշելի վիշապ մըն է ասիկա...: — Հիմայ ճնճողուկ կը զարնեմ: — Սուրբ Գեորգ, զիս մեծ եւ ուժեղ ըրէ, տուր ինծի այսպիսի նիզակ մը, եւ այսպիսի ձի մը, յետոյ ձգէ, որ վիշապները գան...: (Շարունակելի)

ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ո Ղ Ջ Ն Ո Յ Ն Վ Ա Բ Ո Ր Թ Ա Ն Թ Ո Ր Ս Ո Ր Յ Զ Ի Ն

Ողջոյն քեզ, ծերունի՛ վսեմ.
Քեզ կ'ողջունեմ ողջոյնովը վարուժանի:
Աստուածային սրբազնասուրբ ողբերգութեան
Մեծ Ուրբաթի վերջալոյսին՝
Միխիթարայ տաճարին մէջ խնկաբոյր
Հանդիպեցայ քու տեսիլքիդ՝
Ինչպէս հինաւուրց կաղնիի մը,
Որուն հովանիին տակ
Հօտեր անթիւ, անհամար
Ձովացուցեր են կրակն իրենց սրտին:
Թաւ ձայնիդ աշխուհ երկնասլաց
Որ մարգարէներուն հաստատուն կորովն ունէր՝
Ինձ համար յայտնութիւն մ'եղաւ...:
Ձոյգ աչերդ տեսայ
Վհնետկոյ աղի լճակին նման
Որուն խորն՝ անթիւթ եւ անզգայ՝
Պատկերներ կը ձեւանան.
Ու թարթիչներդ անդադրում բացխփիկ՝
Նման ալեխոռով ծովափին՝
Կարծես կայծերը կը փնտռէին
Չարալուկ Պրոմէթէոսի
Անսէր աստուածներէն առեւանգուած:
Իմ մէջ ծնաւ նոյնհետայն՝
Ինչպէս ջուրն ուժգին գաւազանովը Մովսէսի՝
Յարգանքը ծաւալուն
Հրդեհով մ'անհուն...:
Ողջոյն քեզ, ծերունի՛,

Ողջոյնովն երէց եղբայրներու.
Մարմնոյդ պատուհաններն
Այլեւս կիսափակ են.
Ու լուսաւորուած մտքիդ ջահովն սպիտակ
Անցեալի փառքերու պանթէոն մը նկարէն
Քու ներսիդիդ են զարդարած.
Եւ անոնց վրան այլեւս
Ոչ մի դրուագ չ'աւելնար...:
Գաւթին շուրջ մենաստանին
Ահա թաղարները մոխրածաղիկներու,
Անոնք մեղմիւ պարեգօտիդ կը քսուին.
Գգուէ՛ զանոնք ու տես,
Կը դողդոջեն յուզումէ...
Ու մատներովդ զգայուն
Թերթերն անոնց շօշափէ՛.
Անոնք նրբահիւս են հօգուդդ պէս գեղասէր:
Հպումէ՛դ՝ ահա անոնց երակներէն աւշային
Կ'անցնի սարսուռն հեշտանքի.
Ու ամօթխած շիկնումէն
Իրենց դէմքերը կ'երփներանգին
Կարմիր, կապոյտ ու դեղին...
Ողջոյն քեզ, ալեւոր վսեմ,
Ողջոյնովն եղբայրներու անդրանիկ
Ողջոյնովը վարուժանիդ:

Պ. Թադրձեան

Վեմետիկ, 3-4-1931

Ա. Մ.-Թ. Վրժրմի.

1. Վեր. չ. ԱՐԻՍՏԱՅԷՍ Վ. ԳԱՍԳԱՆՏԻՆԱՆԻ որ քաջալիք եղած է, մերշնչած եւ ուղղած ամմաֆ
բամաստեղծիմ առաջիմ քայլերը դէպ ի քերթողակամ ասպարէզը:
Ծ. Խ.